

РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Сегеда Людмила

викладач кафедри банківської справи

Тернопільський національний економічний університет

Сучасна світова економічна криза суттєвим чином вплинула на економічні процеси в Україні. Послаблення ділової активності призвело до різкого падіння податково-бюджетних надходжень, а напруга на світових фінансових ринках спричинила додатковий стрес для вже ослабленої банківської системи України. Така ситуація вимагала значного коригування діяльності Національного банку України, який, здійснюючи регулювання грошово-кредитного ринку, зобов'язаний проводити гнучку та виважену грошово-кредитну політику, спрямовану, з одного боку, на нівелювання інфляційного та девальваційного тиску, а з іншого – на підтримку ліквідності банківської системи на рівні, достатньому для виконання нею своїх функцій.

Для стримування та мінімізації негативного впливу фінансової кризи на економічний розвиток країни Національним банком України було запроваджено низку заходів у сфері грошово-кредитної політики, зокрема в частині стабілізації ситуації на валютному ринку та припинення відпливу коштів населення з банків, що стало одним із головних чинників зниження інфляційного тиску. У 2009 році спостерігалася стійка тенденція до уповільнення темпів інфляції – приріст індексу споживчих цін знизився до 12,3% у 2009 році порівняно з 22,3% у 2008 році.

Однак споживча інфляція не знизилася до рівня, який вимірюється однозначним числом, що обумовлено, насамперед, проведенням незбалансованої бюджетної політики. Вона спричиняла вплив на інфляцію як прямо (через значний обсяг бюджетного дефіциту), так і через генерування негативних інфляційних очікувань. Підтвердженням цього є динаміка базової

інфляції, яка протягом року перевищувала річні темпи росту індексу споживчих цін, хоча і знизилася до 114,9% порівняно з 121,3% у 2008 році.

Зміни в макроекономічному та політичному середовищі, що відбувалися впродовж 2009 року, зумовлювали динамічний характер розвитку ситуації на грошово-кредитному ринку. Погіршення економічної ситуації, пік якого припав на перший квартал минулого року, на грошово-кредитному ринку впливало на продовження відтоку коштів з банків, зниження ліквідності банківської системи, дефіцит іноземної валюти тощо. Натомість покращення показників розвитку реального сектора економіки, платіжного балансу та скасування законодавчих обмежень у проведенні грошово-кредитної політики, починаючи з другого кварталу, сприяли поліпшенню ситуації. Ще одним вагомим фактором, який позитивно вплинув на ситуацію у фінансовій сфері, було отримання ефекту від стабілізаційних заходів, ужитих Національним банком, а також продовження співробітництва з МВФ в рамках програми «Стенд-бай».

Відсутність належної підтримки з боку структурних і бюджетних механізмів стимулюючим заходам Національного банку України призвела до погіршення у третьому кварталі ситуації на грошово-кредитному ринку. Значні обсяги вільної ліквідності банків почали впливати на валютний ринок, а відновлення політичних звинувачень на адресу Національного банку України призвели до стрімкого посилення девальваційних та інфляційних очікувань, спровокувавши погіршення динаміки депозитів.

За таких обставин Національний банк України вдався до проведення більш стриманої грошово-кредитної політики, що проявилось у посиленні вимог до формування банками обов'язкових резервів та активізації проведення мобілізаційних операцій. Це сприяло збалансуванню грошового попиту та пропозиції, покращенню ситуації на валютному ринку та продовженню зростаючої тенденції в динаміці коштів населення в банках.

Упродовж практично всього 2009 року на валютному ринку відчувався дефіцит іноземної валюти, фундаментальним чинником якого було зниження порівняно з 2008 роком валютних надходжень як за експортними операціями,

так і за зовнішніми кредитами та депозитами нерезидентів. Крім того, на ситуацію впливало зменшення валютних надходжень на користь резидентів України за одночасного збільшення переказів іноземної валюти нерезидентам за раніше отриманими кредитами.

За таких умов, з метою мінімізації девальваційного тиску на гривню та стабілізації ринкових очікувань Національний банк України у 2009 році активно проводив валютні інтервенції на міжбанківському ринку та цілеспрямовано підтримував платежі за зовнішніми борговими зобов'язаннями. До того ж з лютого 2009 року Національний банк України ініціював проведення цільових аукціонів з продажу іноземної валюти населенню для підтримки його кредитних зобов'язань в іноземній валюті.

Активні дії Національного банку України, що були спрямовані на стабілізацію економічної ситуації, сприяли зниженню спекулятивного попиту в країні на іноземну валюту та стабілізації обмінного курсу гривні. Як результат, протягом 2009 року офіційний курс гривні знизився щодо долара США всього на 3,7% (у 2008 році – на 52,5%), відносно євро та російського рубля – на 5,5% та 0,7% відповідно.

Проведення Національним банком України інтервенцій із продажу іноземної валюти призвело до скорочення в 2009 році міжнародних резервів на 5 038 млн. дол. США (в еквіваленті), або на 16%, – до 26 504,9 млн. дол. США. На зменшення резервів у 2009 році також вплинуло фінансування дефіциту державного бюджету та проведення платежів за державними зовнішніми зобов'язаннями. Водночас отримання Україною значних обсягів кредитних ресурсів від міжнародних організацій уповільнювало зменшення розміру міжнародних резервів.

В умовах нестабільності на фінансовому ринку Національний банк застосовував гнучкі підходи щодо регулювання ліквідності банків, змінюючи спрямованість своїх операцій залежно від ситуації на грошово-кредитному ринку. Нормалізації ситуації з ліквідністю банків сприяли дії Національного банку України з її підтримки через механізми рефінансування. НБУ упорядкував

можливість доступу банків до постійних механізмів підтримки ліквідності, оптимізувавши кількість та періодичність звернень, а також обсяги можливого отримання кредитів овернайт. Метою даних заходів є унеможливлення використання цих інструментів для покриття системних проблем, які виникають у діяльності того чи іншого банку. Поряд із цим, протягом серпня-вересня були посилені вимоги до формування банками обов'язкових резервів. Зокрема, було запроваджена вимога щодо зберігання частини обов'язкових резервів на окремому рахунку в НБУ із нарахуванням плати в розмірі 30% від облікової ставки на залишки коштів.

Процентна політика в 2009 році проводилася адекватно до макроекономічної ситуації і спрямовувалася на утримання вартості грошей на позитивному рівні щодо інфляції з метою стимулювання повернення вкладів у банківську систему, нівелювання девальваційного тиску та інфляційних ризиків. Відповідно до зниження інфляційного тиску та стабілізації ситуації на грошово-кредитному ринку Національний банк коригував свої відсоткові ставки. Так, протягом червня-серпня двічі знижувалася облікова ставка, яка наразі визначена як базова ставка щодо інших процентних ставок Національного банку. Зокрема, з 15 червня 2009 року розмір облікової ставки було знижено з 12% до 11%, а з 12 серпня 2009 року – до 10,25%.

Таким чином, можна стверджувати, що попри певні прорахунки, в цілому заходи НБУ щодо стабілізації ситуації на грошово-кредитному ринку досягали позитивного результату. При цьому, регулятивні дії спрямовувалися переважно на обмеження спекулятивного попиту на іноземну валюту і не мали на меті обмеження банками кредитної підтримки економічного розвитку. Операції ж Національного банку України з регулювання ліквідності дали змогу забезпечити рівновагу на грошово-кредитному ринку та уникнути надмірного зростання ліквідності банків. Загалом, ситуація на вітчизняному фінансовому ринку у 2009 та на початку 2010 року характеризувалася стабілізаційними тенденціями та початком відновлення довіри до банківської системи з боку населення.